

TÁNCHÁZ ÉS HAGYOMÁNYŐRZÉS

A 25 éves a táncház című konferencia előadásokat bevezető szavai:*

Az utóbbi ötven év magyar közművelődésében nem tudok a táncházhoz hasonló jelenséget említeni; alulról jövő ifjúsági kezdeményezés volt, mely egy tudományág - néptánc, népzene kutatás - feltáró munkáját felhasználva és teljes támogatását élvezve, politikai kisajátítástól mentesen meg tudott erősödni, saját erejéből intézményesedett és 25 éven át tartani tudta folyamatosságát.

25 év után már neveltséges feltenni a kérdést: divatjelenség-e a táncház, nacionalista-e a táncház. Az, hogy funkcionál, működik, hogy ma itt vagyunk, maga a bizonyíték. Életünk, és ami még fontosabb, több tízezer fiatal életének részévé vált. S ez önmagában nem kevés, sőt talán a legtöbb. Konferenciánk célja, hogy a 25 éves évforduló lehetőségét felhasználva megálljunk. Megálljunk és áttekintsük, hogy a folklórizmus, a néptánc a népzene kutatás, a néptáncművészet szempontjából mi újat hozott ez a mozgalom. Hogyan hatott ez a módszer tánc- és zenekutatásunkra, hogyan jelent meg a médiában.

Felkérésem a Muharay Elemér Népművészeti Szövetség titkáráként arra szól, hogy beszéljek arról, miként hatott a falusi együttesek működésére a táncház mozgalom kialakulása. Úgy vélem azonban, hogy táncház és hagyományörzés témakörben legalább három kérdéstről kell beszélni.

Az első a hagyományörzők jelenléte a táncházban.

A táncház, mint hagyományos népi szórakozási forma adta a modelljét a városi táncházak kialakulásának. Nemcsak néprajzi irodalomból ismert fogalom, hanem 25 évvel ezelőtt még az erdélyi falvak, Szék, élő gyakorlata. Akkor, amikor az FMH-ban, majd a Kassák klubban elkezdődött az ún. „utcaról bejövők” táncoktatása, a rendezők mindig gondoskodtak arról, hogy az adatközlők, táncosok, zenészek mutassák a példát. Átnézve a Kassák klub 10 éves programját, a nyári táncház- és zeneképző táborok anyagait, röviden summázva úgy fogalmazom, hogy Tímár Sándor táncoktatási módszerének, a hangszeres népzene oktatásának alapja, az adatközlők személyes jelenléte, s archív felvételek bemutatásával előadásmódjuk, játéktípusuk folyamatos tanulmányozása. Karsai Zsigmond, Csorba János, Pitti, Hangya Józsi bá, Bársony Mihály, Kovács Tivadar vagy Pál Pista bácsi - és még sorolhatnám a többieket - nemcsak játékkukat mutatták be, hanem a városi, és a hagyományban már nem élő falusi fiatalok számára egy kultúra, egy élet- és gondolkodásmód megismertetői is.

Ismerve ma már több ország néptánc gyakorlatát, a világban egyedülállóan tartom, ahogy a mi revival mozgalmaink a hagyományhoz viszonyulnak. A „magyar modellt” emlegetve ezt meg is szoktuk fogalmazni, de a táncházakon és táncművészetünkön kívül más eredményét is vélem ennek a kapcsolatnak. Nem ismerem néptáncost, népzeneszt, akinek ne lennének falusi zenész, táncos barátai. Barátai, a szó igazi értelmében. Biztos vagyok abban azonban, hogy nemcsak mi nyertünk ezzel a kapcsolattal. A saját hagyományok értékelésében, a hagyomány értékeinek tudatosításában, a helyi hagyományok fenntartásában és újratanulásában, nagy szerepe volt a táncházaknak, és a táncház felkeltette érdeklődésnek.

A második kérdés a *táncház-mozgalom hatása a hagyományörző együttesek tevékenységére.*

Mint köztudott, a hagyományörző együttesek szerveződésének három nagy hulláma volt. A „Gyöngyösbokréta, az 1945. utáni évek és a '70-es évek. A '70-es évek indítékai közül azokat a nemzetközi és hazai társadalmi, kulturális tényezőket kell megemlíteni, melyeket a táncház születésének körülményeit vizsgálva már említettek. A közvetlen kiváltó okok között azonban szinte mindenütt a gyűjtéseket kell megemlíteni. A bogyiszlói, domaházi gyűjtések, s az azt követő budapesti szereplések, a nyári táborok összehozták a falvak legjobb táncosait, s együttesé alakulva együtt is maradtak, a szervezetekben, helyi önkormányzatokban megtalálva fenntartó partnereiket.

A gyűjtések, a hagyományok iránti figyelem, most is, mint az előző korszakokban, az önbecsülés, a helyi kötődés motívumait erősítette. Ez nemcsak az együttesek számszerű növekedését jelenti - hagyományos népi együttes formán kívül megjelennek a pávakörök is - hanem szemléleti változással is jár.

A falusi együttes mozgalom, ezidáig színpadi, művészeti mozgalomként élt. Ennek is több, a falu életét pozitívan befolyásoló tényezőjét ismerjük. Gondolok Pálfi Csaba, Andrásfalvi, Újvári J. tanulmányára. De mint ahogy Budapesten, és a nagy együtteses műhelyek környékén, megkezdődik a tudatos, szervezett ismeretterjesztői és táncoktatói tevékenység falun is. A falusi együttesek vezetése - különösen, ahol pedagógus a vezető - keresi és találja meg a módját a helyi tánc- és népzenei hagyományok intézményes átadásának. Bogyiszlón, Bagon, Érsekcsanádon, Szanyban vagy Domaházán nemcsak együttesbe járnak a gyerekek, hanem az iskolában tanulják saját hagyományjaikat.

A táncok és szokások, kézműves hagyományok intézményes átadása nem csupán magát a dolgot jelenti. Jelenti azt is, hogy az a gyerek, aki átvevője a korábbi korok műveltségének - akiket nem az előző kultúrák és értékek megtagadására oktatnak, akiket nem újabb és újabb magatartásminták felmutatásával frusztrálnak - annak nagyobb az esélye, hogy egészséges, öntudatos polgárrá válik.

És még egy, az utóbbi évekre jellemző vonása a falusi hagyományörzésnek. Ez elsősorban a gazdaságilag stabil, polgárosultabb településekre jellemző. Olyan településekre, ahol az együttesek tagságát a középkorosztály, a 30-40 évesek alkotják.

Az együttesekben eltöltött évtizedek a település egész életének meghatározójává tették a táncos közösségeket. A közös munka, a szereplések és a külföldi utak tapasztalatai nemcsak az un. közösségi magatartásra tanítanak, hanem a toleranciát ki tudják sugározni a falura is. A külföldről hozott tapasztalatokat a polgári világ működéséről, a helyi köz- és gazdasági élet szervezésében is kamatoztatni tudják. Ahogy névadónk, Muharay Elemér fogalmazta, a népi kultúra az életkultúra részévé válik.

A harmadik a társadalmi vonatkozásban a legjelentősebb kérdés. Hogyan hat a *táncház-mozgalom, s hogyan befolyásolja a hagyomány társadalmi, politikai megítélését.* Ugye emlékszünk az első időszak vitáira? Nem akarok azokról az évszázados, átkos vitákról beszélni, melyek a népi kultúra megítélésének, nemzeti kultúrában betöltött szerepének, jövőjének megítélésében máig meg-megújulnak és kísértenek.

Egy dolgot azonban biztos mondhatok. Az a fiatal, aki a táncházban magyar, görög, szerb, román, zsidó táncokat jár, aki maga is tapasztalta gyűjtőútjain a hagyományok békés egymás mellett élését, és tudja amit Martin György így fogalmazott; az a mindennapok együttélésében nyitott, toleráns, szélsőséges eszmék által nem befolyásolható.

* Elhangzottak a konferencián